

VYKAZOVANIE POISŤOVNÍ PODĽA NOVÝCH PRAVIDIEL¹

New rules for the reporting of insurance companies

Jitka Meluchová

Už niekoľko rokov prebieha príprava na prijatie týchto pravidiel koncipovaná v smernici Rady 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia tzv. Solvency II, ktorá sa stane záväznou pre členské štáty EÚ od 1. januára 2016. Celá koncepcia je založená na troch pilieroch, ktoré stanovujú kvantitatívne požiadavky, kvalitatívne požiadavky a výkon dohľadu, požiadavky na transparentnosť transakcií a pravidlá zverejňovania. Hlavným cieľom musí byť ochrana klienta a investora na finančnom trhu a účinný systém vnútornej kontroly a riadenia rizík na mikroúrovni poisťovní. Ďalším krokom je prenesenie uvedenej vízie do reálnych podmienok finančného trhu a zabezpečiť súčinnosť európskych orgánov pri konzistentnom uplatňovaní týchto smerníc, postupov a vykazovacích techník vo všetkých krajinách EÚ.

Požiadavka kapitálovej dostatočnosti

Medzi najdôležitejšie informácie, ktorými poisťovňa prezentuje svoju finančnú stabilitu je výkazníctvo o plnení solventnosti. Poisťovňa je solventná, ak je schopná v každom okamihu zabezpečiť úhradu všetkých svojich záväzkov vyplývajúcich z poisťovacej a zaistovacej činnosti. Poisťovňa si na úhradu očakávaných záväzkov vytvára technické rezervy. Solventnosťou však preukazuje, že v prípade, ak by nebola schopná uhradiť oprávnené požiadavky zmluvných plnení z vytvorených technických rezerv, má dostatok vlastných zdrojov na ich úhradu. Vlastné zdroje resp. vlastné imanie predstavuje zostatkový podiel na aktívach poisťovne po odpočítaní všetkých jej záväzkov. Vlastné zdroje definované pre výpočet solventnosti poisťovne tvoria splatené základné imanie, rezervný fond a ďalšie fondy, na ktoré sa nevzťahujú záväzky z poistenia alebo zaistenia, výsledok hospodárenia minulých rokov a výsledok hospodárenia v schvaľovaní (po odpočítaní dividend určených na vyplatenie). Poisťovňa solventnosťou preukazuje externému prostrediu, že má vytvorené dostatočne veľké vlastné zdroje pre prípad, že by jej vznikli z dôvodu výplat poisťných plnení vyššie záväzky, než ako má vytvorené technické rezervy a prijaté poisťné v danom účtovnom období. Z uvedeného je možné vyvodiť, že ak má poisťovňa dostatok aktív, ktorých zdrojom krytia sú technické rezervy, nemusí to ešte znamenať, že je solventná aj pre dlhodobé budúce záväzky. Rovnako aj naopak, pokiaľ je poisťovňa hodnotená ako insolventná, nemusí to znamenať, že nie je okamžite likvidná a schopná plniť svoje bežné záväzky z poisťovacej činnosti. Na solventnosť poisťovní má vplyv mnoho faktorov, kvantifikácia ich vplyvu je nevyhnutná pre kvalitnú analýzu finančného zdravia resp. kapitálovej dostatočnosti poisťovne. Rovnako dôležité je aj nastavenie jednotnej metodiky vykazovania informácií o solventnosti, ktoré poskytnú používateľom všetky relevantné údaje pre posúdenie finančnej pozície a konkurencieschopnosti poisťovne a tieto údaje budú spĺňať aj potrebné kvalitatívne charakteristiky (zrozumiteľnosť, relevantnosť, porovnateľnosť, spoľahlivosť).

Základom nových pravidiel, stanovených v smernici Solvency II, je koncepcia založená na troch pilieroch, ktoré stanovujú kvantitatívne požiadavky, kvalitatívne požiadavky a výkon dohľadu, požiadavky na transparentnosť transakcií a pravidlá zverejňovania. Hlavným cieľom musí byť ochrana klienta a investora na finančnom trhu a účinný systém vnútornej kontroly a riadenia rizík na mikroúrovni poisťovní. Uvedené opatrenia majú ambíciu vytvoriť efektívne fungovanie vnútorného trhu a zabezpečiť súčinnosť európskych orgánov pri konzistentnom uplatňovaní týchto smerníc, postupov a vykazovacích techník vo všetkých

¹ Tento príspevok je výstupom z výskumného projektu: VEGA č. 1/0069/13, Koncepcia verného a pravdivého zobrazenia skutočnosti v kontexte platnej legislatívy účtovníctva z pohľadu audítorskej profesie.

krajinách EÚ. Okrem stanovenia kvantitatívnych požiadaviek na kapitál (1. pilier) vo väzbe na podstupované riziká (poistné, kreditné, trhové a operačné) budú poisťovne a zaist'ovne povinné plniť kvalitatívne požiadavky týkajúce sa systému riadenia rizík a vnútornej kontroly a režimu dohľadu (2. pilier). Rovnako budú nastavené pravidlá trhovej disciplíny, ktoré určia požiadavky na výkazníctvo a zverejňovanie informácií nielen pre potreby regulácie, ale aj pre ostatných používateľov (3. pilier).

Preukazovanie solventnosti poisťovne

Preukazovanie solventnosti poisťovne bude založené na plnení dvoch predpokladov, a to požiadavky kapitálovej solventnosti (Solvency Capital Requirement, ďalej aj SCR) a minimálnej kapitálovej požiadavky (Minimum Capital Requirement, ďalej aj MCR), pričom každá z nich je počítaná na iné účely. Hodnota SCR by mala vyjadrovať celkovú úroveň kapitálu, ktorý odráža rizikový profil danej poisťovne vypočítaný podľa štandardného vzorca alebo použitím interného rizikového modelu. Poisťovňa bude musieť SCR trvale monitorovať a udržať vlastné zdroje v požadovanej štruktúre na zabezpečenie jeho krytia. Pokles vlastných zdrojov pod SCR bude signalizovať problémy v kapitálovej vybavenosti poisťovne, čo bude oprávňovať orgán dohľadu prijať nápravné opatrenia, zatiaľ čo požiadavka na MCR bude vyjadrovať minimálnu hranicu kapitálu, ktorej pokles pod túto hodnotu by predstavoval vážne ohrozenie záujmov poistených a oprávnených osôb určených na prijatie poistného plnenia. Pokles vlastných zdrojov pod MCR bude iniciovať dohľad prijať krajné opatrenia napríklad pozastaviť činnosť alebo odobrať licenciu. Výpočty obidvoch požiadaviek by mali byť úzko prepojené a založené na prístupe zohľadňujúcom riziká. Ústrednou myšlienkou je zainteresovať poisťovne na efektívnom manažovaní svojich rizík, pretože ak ich budú riadiť kvalitne a využívať vhodné metódy ich zmiernovania, budú vystavené nižším kapitálovým požiadavkám, čo bude fungovať aj naopak. Na výpočet SCR sa použijú metódy Value at Risk, a to štandardný vzorec na výpočet kapitálovej solventnosti alebo interný model.

Koncepcia riadenia rizík a testovanie pripravenosti na nové pravidlá

V smernici Solvency II (článok 44) sa stanovuje poisťovníam povinnosť zaviesť vlastnú koncepciu riadenia rizík, v rámci ktorej si definuje kategórie rizík a metódy na meranie rizík, špecifikuje si limity tolerancie rizík, popis frekvencie a obsahu vykonávaných zát'azových testov atď. V súvislosti s testovaním pripravenosti poisťovní na spustenie projektu Solvency II boli na úrovni EÚ vykonávané rôzne analýzy, prieskumy a štúdie zamerané na overenie účinnosti systému jednotného regulačného prostredia. Bola realizovaná napr.:

- Tretia kvantitatívna dopadová štúdia (QIS 3) - testovanie štandardných vzorcov na výpočet SCR a MCR a metód použitých na stanovenie hodnoty jednotlivých položiek súvahy kalibrácie parametrov),
- Štvrtá kvantitatívna dopadová štúdia (QIS 4) - špecifikácia oblastí navrhovaného režimu regulácie (súvaha, vlastné zdroje, štruktúra štandardných vzorcov, vplyv na skupiny) a porovnanie interného modelu a výsledkov štandardného vzorca,
- Piata kvantitatívna dopadová štúdia (QIS 5) - testovanie pripravenosti na novú reguláciu z pohľadu kvantitatívnych a kvalitatívnych požiadaviek na dáta, testovanie technických špecifikácií, interných modelov).

Štúdie² mapovali pripravenosť poisťovní na nové pravidlá. Nový prístup bude uplatnený pri oceňovaní aktív, vlastných zdrojov a záväzkov, najmä technických rezerv. Aktíva budú oceňované v hodnote, za akú by sa dali predať, resp. vymeniť v nezávislej transakcii, a záväzky v cene, za akú by sa dali previesť na iný subjekt. Vykazovanie aktív a pasív v súvaha v reálnej hodnote, ktorá zodpovedá ich podmienkam obchodovania, zabezpečí, že ich ocenenie bude objektívne a vzájomne zosúladené, orientujúce sa na budúcnosť, čo je chápané ako najúčinnnejšia ochrana proti možnému ohrozeniu práv poistených. Vlastné zdroje

² Bližšie: *Výsledky publikované o QIS 3*. [online]. <<https://www.bis.org/bcbs/qis/qis3results.pdf>>. *Výsledky publikované o QIS 4*: <https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/consultations/QIS/CEIOPS-SEC-82-08%20QIS4%20Report.pdf>. *Výsledky QIS 5*: <<https://www.bis.org/bcbs/qis/qis5results.pdf>>.

poisťovne slúžia ako ochrana proti rizikám, ktoré majú za cieľ absorbovať finančné straty v prípade, ak by neboli kryté z technických rezerv. Určenie výšky vlastných zdrojov oprávnených na krytie dvoch kapitálových požiadaviek SCR a MCR vychádza z trojstupňového postupu. Spočíva v určení vlastných zdrojov (súčet položiek základných a dodatkových vlastných zdrojov), klasifikácii vlastných zdrojov (zatriedenie do troch tried podľa kvality a rôznej schopnosti absorpcie strát) a oprávnenosti vlastných zdrojov (pre ich uznávanie na účely plnenia kapitálových požiadaviek SCR a MCR).

Štúdia QIS 5 testovala pripravenosť poisťovného sektora na zmeny a na súčasný vývoj finančných trhov s cieľom zabrániť v budúcnosti opakovaniu krízových situácií. Vyhodnotenie dotazníkového zisťovania vykonaného pre EIOPA³ v rámci slovenského poisťovného trhu, na ktorom sa zúčastnilo 15 poisťovní, bolo zverejnené NBS a výsledky preukázali, že slovenské poisťovne budú pripravené na prijatie nových pravidiel.

Tabuľka 1 Skrátená súvaha (sumárne hodnoty testovania slovenských poisťovní QIS 5)

AKTÍVA v tis. EUR	QIS 5	Solventnosť I	Zmena	Pomer QIS 5 k akt. oceneniu v %
Majetok vyplývajúci zo zaistenia	208 693,8	291 879,2	-83 185,3	72%
Investície	4 111 222,6	4 118 810,4	-7 587,9	100%
Finančné umiestnenie - Unit Linked	658 290,9	681 206,4	-22 915,5	97%
Obstarávacie náklady na poisťné zmluvy		127 800,5	-127 800,5	-
Ostatný majetok	850 819,9	846 678,1	4 141,8	100%
Spolu	5 829 027,2	6 066 374,6	-237 347,4	96%
PASÍVA v tis. EUR	QIS 5	Solventnosť I	Zmena	Pomer QIS 5 k akt. oceneniu v %
Vlastné imanie	2 134 158,7	1 291 440,7	842 718,0	165%
Podriadené záväzky	0,0	0,0	0,0	-
Ostatné finančné záväzky	91 080,0	91 080,0	0,0	100%
Záväzky z poistenia - Unit linked	262 336,8	682 186,6	-419 849,8	38%
Záväzky z poistenia - ostatné	2 590 542,2	3 646 690,8	-1 056 148,6	71%
Riziková marža (netto voči zaisteniu)	253 290,2		253 290,2	-
Ostatné záväzky	497 619,3	354 976,5	142 642,8	140%
Spolu	5 829 027,2	6 066 374,6	-237 347,4	96%

Zdroj: Spracované podľa správy NBS o výsledkoch QIS 5.

Nový systém skúmajúci finančné zdravie poisťovne priamo súvisí so zmenou oceňovania jednotlivých položiek súvahy. Dohľad bude vykonávať kontrolu nielen nad technickými rezervami a súladom s ich umiestňovaním do investícií, ale aj kontrolu zameranú na riziká vo väzbe na nové požiadavky SCR a MCR, vrátane ich dostatočného krytia vlastnými zdrojmi.

³ EIOPA - European Insurance and Occupational Pensions Authority.

Tabuľka 2 Základné ukazovatele finančnej pozície poisťovní v SR

UKAZOVATEĽ v tis. EUR	QIS 5	Solvency I	Zmena	Pomer QIS 5 k akt. oceneniu v %
Aktíva poisťovne	5 829 027,2	6 066 374,6	-237 347	96,1%
Technické rezervy a ostatné záväzky	3 692 901,2	4 775 759,6	-1 082 858	77,3%
Použiteľné vlastné zdroje	1 998 861,2	1 047 744,9	951 116	165,3%
Požadovaný kapitál (SCR)	679 666,9	296 670,4	382 996	229,1%
Prebytok - použiteľné vlastné zdroje znížené o požadovaný kapitál	1454491,9	977893,4	476 599	148,7%

Zdroj: Spracované podľa správy NBS o výsledkoch testovania QIS 5.

Z porovnania skutočnej miery solventnosti (Solvency I) a vlastných zdrojov podľa Solvency II, testovanej prostredníctvom QIS 5, je možné identifikovať nárast vlastných zdrojov o 90,78 %, resp. o 951 116 tis. eur (spôsobený najmä zmenou metodiky výpočtu technických rezerv). Podľa Solvency II vlastné zdroje sú tvorené základnými a doplnkovými vlastnými zdrojmi. Základné vlastné zdroje vyjadrujú prebytok aktív nad záväzkami (zvýšený o podriadené záväzky a znížený o vlastné akcie v držaní poisťovne). Dodatočné vlastné zdroje chýbajú v prehľade, nakoľko poisťovne žiadne neidentifikovali. Celková výška vlastných zdrojov poisťovní bola 1 998 861 tis. eur. Z pohľadu všetkých testovaných parametrov bol záver vyhodnotenia QIS 5 pre slovenské poisťovne pozitívny nakoľko preukázal, že majú dostatok kapitálu na krytie nových regulačných požiadaviek. Výkazníctvo bude harmonizované v rámci EÚ čo do štruktúry obsahu (vymedzenie jednotlivých položiek výkazov), ako aj formy (spôsob a frekvencia predkladania výkazov).

Výkazníctvo poisťovne bude pozostávať:

1. zo správy o solventnosti a finančnom stave;
2. zo správy pre dohľad (popis a vysvetlenia materiálnych zmien v činnostiach poisťovne, v systéme správy a riadenia, v rizikovom profile, v oceňovaní pre účely solventnosti a v riadení kapitálu vrátane dôsledkov týchto zmien);
3. z ročných a štvrtročných kvantitatívnych výkazov.

Doposiaľ boli identifikované nasledovné oblasti, v ktorých bude potrebné vypracovať a predkladať výkazy na lokálnej úrovni, týkajúce sa zberu účtovných dát (najmä zo súvahy); informácií o pobočkách poisťovne poskytujúce služby na základe jednotnej licencie; zberu dát na štatistické účely. Kontrolný proces bude zameraný na hodnotenie finančnej pozície poisťovne; hodnotenie systému a správy riadenia (napr. činnosť vnútorného auditu, systém riadenia rizík a súlad jednotlivých aktov správy a riadenia - compliance); posúdenie a vyhodnotenie zverejňovania a vykazovania (na výkazníctvo budú kladené vyššie požiadavky čo do kvantity aj kvality, to si vyžiada špecializáciu a profesijné zameranie osôb vykonávajúcich kontrolu postupov vykazovania).

Záver

Z hľadiska predikcie očakávaného vývoja je pre poisťovne dôležité stabilizovať svoju pozíciu v rámci konkurenčného prostredia finančného trhu, zabezpečiť kapitálové požiadavky stanovené v Solvency II a ozdraviť peňažné toky najmä vo väzbe na uskutočnené investície. V rámci príprav spustenia projektu je ešte potrebné vypracovať vykonávacie technické štandardy na zabezpečenie jednotného uplatňovania kapitálových požiadaviek vo všetkých poisťovniach EÚ. Postup činností bol rozplánovaný od apríla 2014 do júla 2015 s tým, že použitie režimu novej regulácie bude zavedené pravdepodobne od januára 2016. Celý proces musí byť vykonaný obozretne, aby sa nedosiahol opačný efekt. Na fungovanie finančného

trhu a finančných inštitúcií treba vytvoriť také legislatívne prostredie, ktoré ich nebude nadmerne byrokraticky zaťažovať a obmedzovať v obchodných a investičných aktivitách ale poskytne bezpečnosť a dôveryhodnosť realizovaných aktivít.

Abstrakt

Európske poisťovne čaká významná zmena. Počnúc prvým januárom 2016 začnú platiť nové pravidlá výpočtu vlastného kapitálu tzv. kapitálovej dostatočnosti pre posúdenie solventnosti poisťovne. Súčasne začnú platiť aj nové požiadavky na vykazovanie informácií prezentovaných poisťovňami, ktoré sa budú predkladať národnému orgánu dohľadu a následne orgánu EIOPA. Uvedené opatrenia majú ambíciu vytvoriť také podmienky pri poskytovaní finančných služieb a produktov, ktoré zaručia dôveryhodné prostredie a efektívne fungovanie vnútorného trhu EÚ. Článok informuje o pripravenosti poisťovní na nové pravidlá vykazovania.

Kľúčové slová: solventnosť, poisťovňa, vykazovanie, kapitálová dostatočnosť

Summary

European insurers waiting for significant changes. Starting with the first in January 2016 will apply the new rules for the calculation of equity to assess the solvency of insurance companies. At the same time, new requirements will apply for reporting the information presented by insurance companies, which insurance companies will be submitted to the national supervisory authority and subsequently EIOPA. Those measures have the ambition to create conditions for the provision of financial products and services that ensure a trusted environment and the efficient functioning of the EU internal market. This article informs about the readiness of insurance companies to the new reporting rules.

Key words: solvency, insurance company, reporting, capital adequacy

JEL klasifikácia: M48,G22

Použitá literatúra

- [1] TKÁČOVÁ, L.- JUHÁSZOVÁ, Z. Reálna hodnota (fair value) ako oceňovacia veličina - Bratislava: EKONÓM, 2013. 126 s. ISBN 978-80-225-3799-5
- [2] NBS. *Analýza pripravenosti poisťovní na Solventnosť II*. 2010. [online]. [2015 05. 11.]. Dostupné na: <http://www.nbs.sk/_img/Dokumenty/Dohľad ORM/Poisťovníctvo/Analýza_pripravenosti_poisťovní_na_Solventnosť_II.pdf>.
- [3] QIS 3. *Quantitative Impact Study 3 . Overview of Global Results*. [online]. Basel Committee on Banking Supervision, May 2003. [2015 05. 18.]. Dostupné na: <<https://www.bis.org/bcbs/qis/qis3results.pdf>>.
- [4] QIS 4. *Quantitative Impact Study (QIS4) for Solvency II*. [online]. CEIOPS, November 2008. [2015 05. 20.]. Dostupné na: <https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/consultations/QIS/CEIOPS-SEC-82-08%20QIS4%20Report.pdf>.
- [5] QIS 5. *Results of the fifth quantitative impact study*. [online]. Basel Committee on Banking Supervision, May 2003. [2015 02. 19.]. Dostupné na: <<https://www.bis.org/bcbs/qis/qis5results.pdf>>.
- [6] Smernica Rady 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solvency II)
- [7] Zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov

Kontakt

Jitka Meluchová, Ing., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI, EU v Bratislave, Dolnozemská cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 757, jitka.meluchova@euba.sk